
THE IMAGE OF THE TEACHER IN PEDAGOGIC SCIENCE, A KEY MOMENT FOR INCREASING THE COMPETENCIES OF THE TRAINEES

Rositsa Dimkova

"Ss. Cyril and Methodius" University of Veliko Tarnovo, Bulgaria, rdimkova@gmail.com

Abstract: What do teachers need to do to continuously raise the prestige of the profession? The answer to this question is largely related to the individual image of each teacher, because the general image of each profession is formed as a result of the isolation in the public mind of the typical characteristics of its representatives. The article examines the problem of the formation of the teacher's image in the theory of psychological and pedagogical science. Very few young people are ready to practice the teaching profession and deal with the younger generation. Young teachers are not only a reserve for the future, but also a target audience for innovative school programs. Teachers are those people who are always in the public eye, and next to them are inevitably students, colleagues and parents. Knowledge can be forgotten, but not the image of the teacher. The teacher promotes learning, manages resources in the classroom, motivates and guides students in the process of acquiring knowledge, skills, competences and all these represent the key elements of pedagogical behavior. The teacher educator in the modern education system sets goals, manages, organizes and builds relationships with all members of the school community. The purpose of this article is to present precisely the image of the teacher in modern pedagogical education, emphasizing the impact that teachers have on the learning and development of students. The elements of the image acquire the meaning of the symbols of the given person, and their meaning is not limited to the reflection of the appearance, but becomes an integral part of the character and individuality of the person, forms the attitude of other people towards him. To a large extent, the image of a person depends on how he will be perceived by his surroundings. Common scientific methods of research such as summarizing pedagogical experience, asking questions, method of systematic analysis and analytical review were used. In recent years, pedagogical image and pedagogical leadership have been an important feature of many reforms in the educational environment, but also an important area of scientific research. Therefore, the main emphasis of this article is to emphasize the importance of the teacher's image in the pedagogical science of modern education. The main goal of the educational system is to form professional competences in the future teaching staff, as the image of the teacher and his pedagogical management are key foundations of modern education and concepts of great importance in pedagogy.

Keywords: image of the teacher, competencies, achievements, pedagogical science.

ОБРАЗЪТ НА УЧИТЕЛЯ В ПЕДАГОГИЧЕСКАТА НАУКА, КЛЮЧОВ МОМЕНТ ЗА УВЕЛИЧАВАНЕ КОМПЕТЕНТНОСТИТЕ НА ОБУЧАВАНИТЕ

Росица Димкова

Великотърновски университет "Св. Св. Кирил и Методий", България, rdimkova@gmail.com

Резюме: Какво е необходимо да направят учителите, за да издигат непрекъснато престижа на професията? Отговорът на този въпрос до голяма степен е свързан с индивидуалния образ на всеки учител, защото общата представа за всяка професия се формира в резултат на изолацията в общественото съзнание на типичните характеристики на нейните представители. Статията разглежда проблема за формирането на образа на учителя в теорията на психологическата и педагогическата наука. Много млади хора са готови да практикуват педагогическата професия и да се занимават с подрастващото поколение. Младите учители са не само резерв за бъдещето, но и целева аудитория за иновативни програми на училищата. Учителите са тези хора, които винаги са в ползрението на обществеността, а до тях неминуемо са ученици, колеги и родители. Знанието може да бъде забравено, но не и образът на учителя. Учителят насърчава ученето, управлява ресурсите в класната стая, мотивира и насочва учениците в процеса на придобиване на знания, умения, компетентности и всичко това представляват ключовите елементи на педагогическото поведение. Педагогът-учител в съвременната образователна система поставя цели, управлява, организира и изгражда взаимоотношения с всички членове на училищната общност. Целта на тази статия е да представи образа на учителя в съвременното педагогическо образование, като се акцентира на въздействието, което учителите оказват върху обучението и развитието на учениците. Елементите на образа придобиват смисъла на символите на дадения човек, като тяхното значение не се ограничава само до отражението на външния вид, а става неразделна част от характера и индивидуалността на човека, формира отношението на другите хора

към него. До голяма степен образът на човек зависи и от това, как той ще бъде възприет от заобикалящата го среда. Използвани са общи научни методи на изследване като обобщаване на педагогически опит, провеждане на анкета, метод на системен анализ и аналитичен преглед. През последните години педагогическият образ и педагогическото лидерство са важна забележителност на множество реформи в образователната среда, но също така и важна област на научно изследване. Следователно основен акцент в тази статия е да се подчертае важноста на образа на учителя в педагогическата наука на съвременното образование. Основната цел на образователната система е да формира у бъдещите педагогически кадри професионални компетентности, като образът на учителя и неговото педагогическо управление, са ключови основи на съвременното образование и концепции от голямо значение в педагогиката.

Ключови думи: образ на учителя, компетентности, постижения, педагогическа наука.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Образът на учителя е емоционално оцветен стереотип на възприемане в съзнанието на учениците, колегите и социалната среда, както и в масовото съзнание. Проблемът за особеността на образа, изучаването на неговите структурни компоненти, оценката на качествена връзка между образа и педагогическите умения на учителя е един от интригуващите моменти в нашето съвремие. Приносите на Jovanović (2022), Kin & Kareem (2019), Baltacı & Balcı (2017), Nessipbayeva (2012), Лазарова & Иванова (2019) доказват противоречивия подход към изследването на същността и оригиналността на образа на съвременния учител. Наред с методите на преподаване, образът на учителя придава голямо значение в процеса на формиране на знания, умения и компетентности. Отношението на учениците към учебния процес, предмета, учителя и накрая към училището се проявява в този образ. Необходимо е учителя да дава съвременни знания на децата, като развива своите компетенции, особено днес по време на бързо развиващите се високи технологии. Взаимодействието на учителя с учениците започва от началото на учебния процес, резултатът от което зависи от отношението на учителя към света, околните хора и към самия себе си. "Основа за изграждане на действена мотивация на познавателна дейност, са индивидуалните потребности на ученика. Познаването им от страна на учителя е необходимо условие за изследователска и педагогическа дейност" (Марчева-Йошовска, 2020). Всички специфични компетентности, като преподаване, взаимоотношения с учениците, взаимоотношения с другите педагогически специалисти, са свързани с професионално-педагогическата подготовка на учителя в областта на дидактиката, методиката на обучение по преподаваните учебни предмети и включват необходимите знания, и умения за организиране процеса на обучение и постигането на успешни резултати. „В основата на компетентността - взаимодействие с учениците е подготовката за ефективно общуване с учениците както в процеса на преподаване, така и в ситуации свързани с личностното им развитие и междуличностните им взаимоотношения в ученическата общност“ (Чавдарова, 2022). Образът на учителя трябва да вдъхновява, за което е необходимо постоянно усъвършенстване на личностните качества на педагога, като по този начин се създава свой собствен образ. Въпросът за образа на учителя се обсъжда активно днес в научната литература, като на това понятие са дадени различни определения, но всички потвърждават, че положително формираният образ е един от основните фактори за успешна педагогическа дейност.

2. МЕТОДОЛОГИЯ

Професионалната подготовка на учителя може да се разгледа от гледна точка на системният подход в цялостното педагогическо обучение. Внедряването на методи, активизиращи обучението в методико-педагогическата практика е изключително актуален въпрос. Важно е да се изяснят педагогическите закономерности и реализирането на определени компетентности, чрез поставяне на определени изисквания към професионалните и личностните качества на учителя. Материалът на изследването е с теоретични и научни практики в областта на педагогиката и психологията, касаещ образа на учителя, както и определени педагогически изследвания, влияещи върху формирането на учителя като личност. Използвани са общи научни методи на изследване: метод на системен анализ, аналитичен преглед, събеседване и обобщение на педагогическия опит.

Целта на тази статия е да представи образа на учителя в съвременното образование.

Задачите на изследването са:

- I. Разглеждане и анализиране образа на учителя в съвременния образователен процес.
- II. Въздействието на учителя върху развитието на компетенциите и обучението на учениците.
- III. Провеждане на анкета със студенти от 1 курс, свързана с мнението им за образа на учителя.

3. ДИСКУСИЯ

Заедно с високото образование, добродетелните качества които притежава всеки педагог, както и непрекъснатото развитие на личните компетенции, изграждането на правилния педагогически образ е предпоставка за постигане на успешна педагогическа кариера. Съвременният учител трябва да бъде и лидер, да знае как да подкрепя и вдъхновява своите ученици в педагогическия процес. „Задачата на лидера в образователна институция е да насочва хората в правилната посока. Тъй като учителя все повече поема ролята на лидер в съвременната образователна система е полезно да се предвидят стратегии, които могат да подобрят лидерските умения на учителите“ (Димкова, 2023). Не случайно проблемът с образа на учителя се обсъжда активно днес в научната литература, в медийното пространство, като на това понятие се дават различни определения, но всички се придържаме към това, че положително формиранят образ е един от основните фактори за успешна педагогическа дейност. Всяка професия изисква определени способности и целенасочени отговорности. Спецификата на педагогическата дейност на учителя е в активната умствена дейност и постоянно напрежение на нервната система. В някои моменти нервната система изпитва определен стрес. Това е физическа или емоционална реакция, която може да бъде причинена от аналитична активност на мозъка, високо ниво на лична мотивация, дефицит на време и др.. Ето защо, работейки в концентрирана среда на постоянен контакт с огромен брой хора, възниква въпросът за формирането на собствен, уникален личен образ на учителя или да го наречем формиране на образна обвивка. Образът е способността да се общува, изкуството да се говори и толерантността да се слуша. Правилно избрания тон на разговор, тембърът на гласа, елегантността на движенията до голяма степен определят образа, в който се появяваме пред ученици, студенти и колеги. Нека разгледаме някои аспекти, свързани с формирането на образа на учителя. Кой създава „образа“? Първо, човекът който мисли за другите, каква информация трябва да представи за себе си. Второ, имиджмейкърите са професионалисти, които създават образи на известни хора: политици, държавници, художници и др. Трето, медиите (печат, радио, телевизия) играят определена роля в създаването на образа. Четвърто, социалната среда, както и заобикалящите ни хора - приятели, роднини, служители, също играят голяма роля в създаването на образа.

• Структура на изображението

Изображението е определен образ на човек или нещо създадено от медиите, литературата или самия човек. Това е система на външните характеристики на човека, която създава или подчертава уникалната идентичност на личността и винаги отразява индивидуалността, показвайки негова външна страна, насочена към общуването с хората. Изображението е вид човешки инструментариум, който помага за изграждането на определени взаимоотношения.

Фиг.1. Видове изображения (Димкова, Р.)

ВИДОВЕ ИЗОБРАЖЕНИЯ

ВЕРБАЛНИ

- Формиране на мнение за човек, въз основа на вербални продукти;
- 36 % от информацията, която човек получава във вербална комуникация - интонация, тембър, изказ.

КИНЕТИЧНИ

- Създаване на мнение за човек въз основа на неговата кинетика, характеристика на типичните движения и позиция на частите на тялото
- 63% от впечатленията се определят с невербална комуникация (това, което виждаме)
- Пространствена ориентация в комуникацията;
Изражения на лицето, жестове, мимики;
Лицев контакт - очи в очи
(50-65% от времето).

ПРЕЦЕНКА НА ИЗОБРАЖЕНИЕТО

- Мнението, което се формира за човек от външния му вид (телосложение, облекло, прическа, аксесоари)
- Външно блокиране и отхвърляне на информацията (неприемливост).

При формирането на образа на учителя реалните качества са тясно преплетени с тези, които му се приписват от заобикалящата го среда. В първоначалния етап на контакт с човек, се създава впечатление. Психолозите смятат, че това изисква определен момент за формиране на впечатление, в рамките на 30 секунди до 5 минути. Основните компоненти на изображението са външен вид, вербалните и невербалните средства на комуникация, вътрешното съответствие на образа и професията, както и вътрешното "Аз".

Вербалните и невербалните средства за комуникация са важни компоненти на изображението. Какво и как говорим, дали знаем как да приспособим човек към себе си, какви жестове и пози демонстрираме, какво се случва с изражението на лицето ни, как седим, стоим и ходим - всичко това се отразява на възприемането ни от другите хора. Учителите трябва да обърнат внимание на способността да се представят пред другите по най-прагматичния начин, за да подобрят своя професионализъм. Също е толкова важно изображението да не се разминава с вътрешните нагласи на учителя, които са съобразени с неговия характер и възгледи. Създавайки свой собствен образ, визуализираме себе си.

Изявяването на личността се проявява, чрез активност в специфични продукти на творческото мислене. Външният вид помага на човек да привлече вниманието, да създаде положително отношение към себе си, да бъде не само приятен и добре изглеждащ човек, но и изключителен педагог. Съвременният учител трябва постоянно да отразява богатия си вътрешен свят, любовта към децата и грижата за тях. Основателен е факта, че децата се учат от възрастните хора и преди всичко от любимия си учител. Едно от основните правила на външния вид е: да изглеждаш стилино, означава да показваш уважение към хората и към самият себе си. Това означава, че таква изисквания, наложени върху външния изглед на човек, помагат на учителя да подобри професионалният си имидж. Външният вид оказва значително влияние върху това, което другите хора мислят за вас, а също така означава и това, което вие мислите за себе си.

Вътрешният образ е преди всичко културата на учителя, емоционалността, чарът, елегантността, полетът на въображението, начинът на поставяне и решаване на проблемите, асоциативната визия, непредвидените ситуации в сценария на урока, вътрешното настроение за творчество и много други компоненти. На базата на тази теория, бих формулирала няколко основни правила за изграждане на успешна кариера на учителя:

- ❖ Намиране и подбиране на методи за мотивационна готовност за успех и удовлетворение от всяка направена крачка напред;
- ❖ Прилагане на вашите умения, анализиране на ресурса с който разполагате и обмисляне на възможности, какво може да се промени към по-добро;
- ❖ Развиване на позитивно мислене, способност за превръщане на неуспеха в успех;
- ❖ Самообразование, самоконтрол, самоорганизация.

Високата педагогическа култура е условие за успешната професионална дейност на учителя. Културата на учителя е сложно многостепенно явление, включващо лични качества, обща ерудиция, творчески потенциал, манталитет и др. „Външният образ е представянето на специалните форми на изразяване, отношението към професионалният продукт и владееене на умението за самопредставяне“ (Димкова, 2023).

Фиг.2. Функции на изображението на учителя (Димкова, Р.)

Професионалната дейност, според (Jovanović, 2022), се разкрива чрез процедурния компонент на образа, който се конкретизира от такива форми на общуване като професионализъм, пластичност, експресивност и др. Емоционалният учител, който познава методите на вербалното и невербалното изразяване на чувства, и целенасочено ги използва е в състояние да оживи урока, да го направи по-интересен и изразителен. Вътрешният компонент е вътрешният свят на човека, идеята за неговото духовно и интелектуално развитие, интереси, ценности и неговата личност като цяло. По този начин образът на учителя съдържа и следните структурни компоненти: индивидуални и лични качества, комуникативни характеристики на професионалната дейност и поведение.

Образът винаги е единство на вътрешното и външното. "Какъвто и образ да се опитате да покажете на света, той трябва да бъде преди всичко отражение на вътрешната ви същност и твърдо основан на нея" (Kalyuzhny, 2004). Едно от важните качества на учителя е саморазвитието, затова когато имаш отредено право да преподаваш, трябва постоянно да се усъвършенстваш.

• **Пет важни препоръки за успешния образ на учителя:**

- ❖ Непрекъснато професионално развитие в педагогическа и психологическа насока;
- ❖ Възползвайте се от собствените си възможности, анализирайте какво имате и какво може да промените;
- ❖ Изградете добро самочувствие, като в същото време се освободете от подцененото или завишено самочувствие;
- ❖ Развиване на позитивно отношение към света, другите хора и самия себе си;
- ❖ Работете върху самотивацията си за успех.

Проведохме анкета с 45 студента от първи курс, които скоро са завършили училище, за да се установят онези точни моменти, които биха помогнали за формиране образа на позитивния учител.

Фиг. 3. Среца с учител (Димкова, Р.)
АНКЕТА „КАКВО МИСЛЯТ НАШИТЕ УЧЕНИЦИ ЗА ОБРАЗА НА УЧИТЕЛЯ?“

Фиг.4. Качества на учителя (Димкова, Р.)

Фиг. 5. Отношение към учебния предмет (Димкова, Р.)

4. РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

Интересът на учениците към личността на учителя е средство за активиране интереса към предмета. Учениците дават жизнената енергия на учителя, а учителят показва откриване на "нови хоризонти". Те оценяват начина, по който учителят се отнася към всички ученици, както и начина по който общува с тях. Учителят точно и ясно обяснява учебния материал, като в същото време има и чувство за хумор. Учениците не поставят строги изисквания към облеклото на учителите, те смятат, че учителят има право да се облича така, както желае, но за предпочитане е по-скоро бизнес облекло. Учителят винаги трябва да знае, че неговият образ влияе върху отношението на учениците към предмета, който преподава (Zhuravlev, 2013). За мен образа на учителя е комбинация от визуалния образ и ораторството, способността да общува, да говори, да слуша и да бъде на една и съща „вибрация“ за комуникация с учениците. Тайната на успеха на професионалния имидж зависи пряко от това, доколко ще бъде възможно да се създаде образ, който отговаря на очакванията на обществото. Некомпетентността на учителите се установява много бързо. Някои учители използват остарели и неконструктивни методи и средства, където губят своята индивидуалност и идентичност. Съвременни изследователи разкриха противоречия във важността на личния образ на учителя, за ученици и учители. Според Putra, S., Waruwu, H., Asbari, M., Novitasari, D. & Purwanto, A., в списъка на десет професионално значими качества на учителя, образът се нарежда на второ място по отношение на учениците, а едва на шесто място от гледна точка на самите учители. Образът на учителя се пази в паметта в най-ярките външни характеристики. Що се отнася до образа на училището, той ще се определя от образа на учителите, работещи в него.

Американският психолог Милър, направил изследване, като подбирал изображения от два типа хора "усмихнати, жизнерадостни, позитивно изглеждащи хора" и "по-студени, безсърдечни и негативно изглеждащи хора". След това показал тези снимки на по-зрели и възрастни хора, като ги помолил да говорят за вътрешния свят на изображенията. Хората оценявали "сияещото и позитивното" като по-уверено, щастливо, балансирано, енергично и духовно по-богато от другите. Психолозите наричат това "ефект на ореола"(Fiske, 1998). Ползотворно ще бъде, ако педагозите го осмислят и го приложат в ежедневието си, като бъдат позитивни, сърдечни и енергични хора. Първата стъпка към създаването на т.н. "ефект на ореола" е работата върху вашият собствен образ.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Важно е образа на учителя да съответства с личностните му качества и възгледи. Важно е учениците да са ентузиазирани, а учителят интуитивно и съзнателно да избира поведение, което е най-подходящо за средата на обучаваните и техните действителни нужди. Образът на учителя е основата, която определя коя професионална репутация заема основно място в съзнанието на населението. На свой ред, природата, формите на взаимодействие между учителя, учениците, семейството и обществеността, зависят от това какъв е образът на учителя. Следователно, ефективният контакт със света около него е много важен за педагога, поради което определянето на част от образът му е: самочувствие, увереност, вяра в добрата воля, социална и лична отговорност. Образът трябва преди всичко да бъде отражение на вътрешната ни същност и здраво да се основава на нея. Мъдрият Журавлев е казал: "За да направиш впечатление на достоен човек, трябва да си такъв". Това вероятно е най-важното условие за печелившия образ.

ЛИТЕРАТУРА

- Димкова, Р. (2023). Лидерската роля на учителя в съвременното образование. В.Търново: Педагогически алманах, ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”, Том 31 брой 1, стр. 72-79, ISSN: 2367-9360 (Online).
- Лазарова, Е., Иванова, В. (2019). Извънкласните форми – възможност за превенция на съвременните проблеми на младите хора. Vocational Education Volume 21, Number 1, 83-85.
- Марчева, П., (2020). Педагогически дизайн на обучението за развитие на познавателната активност. Велико Търново: Фабер, 96-97.
- Чавдарова, С., (2022). Наръчник за прилагане на компетентностния подход в обучението на бъдещи учители, 63-67. <http://www.mon-nmciot.bg/virtualLibrary.html>
- Baltacı, A. & Balcı, A., (2017). Complexity Leadership: A Theoretical Perspective. International Journal of Educational Leadership and Management, 5(1), 30–59.
- Fiske, J. (1998). Understanding popular culture. p. 125. NewYork.United States.
- Nessipbayeva, O., (2012). The Competencies of the Modern Teacher. Bulgarian Comparative Education Society.
- Jovanović, D. (2022). The analysis of teacher leadership styles – perceptions of secondary school students. Facta universitatis, Series: Teaching, Learning and Teacher Education, 6(1), 11-32.
- Kin, T. M., & Kareem, O. A. (2019). School leaders’ Competencies that make a difference in the Era of Education 4.0: A Conceptual Framework. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 9(5), 214–225.
- Khan, N. (2017). Adaptive or Transactional Leadership in Current Higher Education: A Brief Comparison. International Review of Research in Open and Distributed Learning, 18(3), 178–183.
- Kaluzhni, A. (2004b). Psychological and pedagogical features of the formation of the image of the teacher. PR in education. No. 3. p. 186. Michigan. USA.
- Zhuravlev, D. (2013). Is the image of a teacher a necessity or a tribute to fashion? Public Education. No 7. p.16. NewYork.United States.
- Putra, A. S., Waruwu, H., Asbari, M., Novitasari, D., & Purwanto, A. (2020). Leadership in the Innovation Era. International Journal of Social and Management Studies, 1(1), 89–94.